

"HIMMLERIN IMPERIUMI"

Kolmannen valtakunnan historiasta on kirjoitettu - ja kirjoitetaan edelleen - tuhansia tutkimuksia, muistelmia, mielipidekirjoja jne. jne. Aivan erityisesti näyttää sekä tutkijoita että lukijoita kiinnostavan Heinrich Himmlerin johtama SS-järjestö. Oikeammin pitäisi puhua Himmlerin johtamasta imperiumista, sillä alkuperäisen pienen SS-järjestön johtaja onnistui kokoamaan omaan valtapiiriinsä lukuisia muita organisaatioita sekä puolueen sisältä että myös valtionhallinnosta, mm. koko poliisihallinto.

Näin muodostuneessa valtakeskittymässä rajanveto puolueorganisaation ja valtion virkakoneiston välillä hämärtyi. Himmler loi yhä uusia organisatorisia ratkaisuja, joissa (tietoisesti?) puolueen ja valtion rakenteita yhdistettiin. Myös Waffen-SS:n ambivalentti asema on tästä hyvä esimerkki. Ehkäpä edelleen jatkuva mielenkiinto Heinrich Himmleriä ja hänen johtamaansa imperiumia ainakin osittain selittyy tällä organisaatioiden moninaisuudella.

Vuosina 2008 ja 2009 ilmestyneistä uusista kirjoista olen tähän poiminut muutamia. Tämä pieni valikoima vahvistaa mielestäni kuvaa edellä mainitsemastani organisatorisesta moninaisuudesta.

Tiiliskivimäinen kokoomateos *Die SS, Himmler und die Wewelsburg* sisältää useita mielenkiintoisia artikkeleita. Kirjan painopiste on Westfalenissa sijaitsevan Wewelsburgin vanhan linnan restaurointi Himmlerin ja SS-järjestön käyttöön. Keskiaika ja ritariromantiikka kiinnostivat tunnetusti Himmleriä. Suunnitelmat tähtäsivät eräänlaisen ylimmän johdon kokoontumis- ja koulutuspaikan luomiseen, mutta hanke ei koskaan valmistunut eikä Wewelsburgia siksi koskaan voitu ottaa varsinaisesti käyttöön.

Kirjan toimittaja Jan Erik Schulte on johdannoksi laatinut mainion historiografisen katsauksen SS:ää koskevaan tutkimukseen. Kirjan muut 28 artikkelia on ryhmitelty seuraavien otsikoiden alle: "Rakenteet", "Radikalisoituminen", "Maailmankuvia ja kuvita itsestä", "Hybris ja todellisuus", "Terrorin paikka" sekä "Jatkumojat".

Kun kirjan teema on nimenomaan Wewelsburg-hanke, jotkut sen sisältämistä artikkeleista tuntuvat istuvan varsin löyhästi - jos lainkaan - tähän aihepiiriin. Tällaisia ovat mm. Karsten Wilken artikkeli HIAG:sta, Waffen-SS:n sotilaiden veteraanijärjestöstä, Michael Okroyn artikkeli poliiseja vastaan käydystä sotarikosoikeudenkäynnistä ja Martin Cüppersin artikkeli otsikolla "Waffen-SS und Judenmord". Tuntuu siltä, että jostain syystä kirjaan on haluttu sisällyttää kaikki tarjolla olleet artikkelit.

Myös militaria-keräilijöiden piirissä kaikkialla maailmassa SS-esineistö on erittäin suosittua. Hyvä esimerkki tästä on uusi kirja SS:n pääkallosormuksista. Tätä varsin suppeata aihetta on käsitelty aiemmin sekä saksalaisessa että amerikkalaisessa kirjassa, mutta tämä ei ole estänyt Craig Gottliebin kirjan ilmestymistä. *The SS Totenkopf Ring* on edeltäjiään laajempi ja yksityiskohtaisempi ja puolustaa näin paikkaansa. Kirjassa on kuvia sormusten jokaisesta yksityiskohdasta, vertailuja eri valmistuserien välillä jne. Myös väärennöksiä käsitellään, sillä kuten muunkin keräilyn saralla, näitä sormuksia väärennetään edelleen.

Knut Stang esittää kirjassaan *Ritter, Landsknecht, Legionär* että nämä kolme käsitettä tai roolia olisivat SS-ideologian esikuvia. "Ritaria" edustaa Himmlerin pyrkimys eliitin luomiseen ja tähän liittyen mm. edellä käsitelty Wewelösburg-hanke, "Landsknecht" (keskiaikainen palkkasoturi) oli Stangin mukaan ensimmäisen maailmansodan sotilastyypin joka toteutui esimerkiksi häikäilemättömän Oskar Dirlwangerin hahmossa. "Legioonalainen" taas edusti toisen maailmansodan loppuvaiheen monikansallista Waffen-SS:ää.

Stangin tekstiä ei ole helppo lukea. Kuten niin moni muukin nykysaksalainen tutkija, suomalaiselle lukijalle tulee helposti mieleen, että asioita voisi ilmaista huomattavasti selkeämmin. Väkinäinen "tieteellisyys" ja vain kunkin tieteenalan käyttämän sanaston viljely eivät edistä sanoman perillemeno.

Saksan poliisivoimia koskeva kirjallisuus oli 1980-luvulle asti melko vaatimatonta. Sen jälkeen on ilmestynyt lukuisia kirjoja, joissa käsitellään poliisia eri näkökulmista. Populaariesityksiä, joissa painotetaan organisaatiota ja univormuja on jo useita, joista uusin on Dieter Deusterin *Deutsche Polizei-Uniformen 1936 - 1945*. Aiheesta kiinnostuneelle tämä on hyvä käsikirja, sillä siihen on koottu tiiviiseen ja loogiseen muotoon lähes kaikki tieto Saksan eri poliisimuodostelmien virkapuvuista. Kirjan heikkous piileekin valitettavasti sen kuvituksessa. Värivalokuvien värierottelu on paikoin erittäin huonoa. Sinänsä hyväksyttävissä olevat väripiirroset ovat niin pieniä, ettei niistä pysty erottamaan mitään yksityiskohtia. Sääli, mutta näistä puutteista huolimattakin varsin hyödyllinen perusteos.

Kun loppuvuodesta 1944 kävi ilmeiseksi, että liittoutuneet tulevat tunkeutumaan Saksan maaperälle, muodostettiin tulevaa vastarintaliikkeeksi Werwolf-organisaatio (Werwolf tai Wehrwolf, englanniksi Werewolf, on mytologiassa esiintyvä ihmissusi). Tämä Himmlerin alaisuuteen muodostettu vastarintaliike ei koskaan kehittynyt toimivaksi, joskin yksittäisiä toimia oli sekä lännessä että myös idässä. Sodan päätyttyä toiminta hiipui nopeasti.

Werwolfista on aiemmin ilmestynyt pari kirjaa ja Volker Koopin viime vuonna ilmestynyt *Himmlers letztes Aufgebot. Die NS-Organisation "Werwolf"* jatkaa samoilla linjoilla kuin edeltäjänsäkin. Ymmärrettävästi tästä viime hetken organisaatiosta, jonka toiminnan piti olla hyvin salaista, ei juuri dokumentteja ole jäänyt. Sen sijaan arkistoista löytyy Werwolf-jäsenten oikeudenkäynneistä pöytäkirjoja ja muuta materiaalia, josta Koop pyrkii rekonstruoimaan silloista toimintaa. Verrattuna esimerkiksi Neuvostoliiton partisaanitoimintaan Werwolfin toiminta jäi erittäin vaatimattomaksi.

Dietrolf Bergin kirja *Der Wehrwolf* ei suinkaan käsittele edellä mainittua Kolmannen valtakunnan vastarintaliikettä, vaan maailmansotien välisenä aikana Saksassa toiminutta järjestöä. Onhan nimissäkin selvä ero, jälkimmäisessä on "h"...

Wehrwolf kuuluu niihin lukuisiin Weimarin tasavallassa toimineisiin kansallismielisiin, puolisolitaallisiin järjestöihin, joihin varsinkin entiset sotilaat liittyivät. Useimmilla näistä järjestöistä oli jonkinasteiset univormut, liput ja muut tunnukset. Wehrwolfin mainitseminen tämän esittelyn yhteydessä on sikäli perusteltua, että paitsi nimiyhtäläisyys vastarintaliike-Werwolfin kanssa, Wehrwolf käytti mustaa väriä ja pääkalloa tunnuksissaan. Usein onkin erehdytty luulemaan valokuvien esittävän jotain SS:n varhaista muotoa.

Teksti: Markus Anaja

Jan Erik Schulte (Hrsg.), *Die SS, Himmler und die Wewelsburg*. Ferdinand Schöningh, Paderborn - München - Wien - Zürich 2009. 556 sivua, kuvitettu.

Craig Gottlieb, *The SS Totenkopf Ring. An Illustrated History from Munich to Nuremberg*. Schiffer, Atglen PA 2008. 167 sivua, runsas kuvitus.

Knut Stang, *Ritter, Landsknecht, Legionär. Militärnythische Leitbilder in der Ideologie der SS*. Peter Lang, Frankfurt am Main etc. 2009. 340 sivua, muutama kuva.

Dieter Deuster, *Deutsche Polizei-Uniformen 1936 - 1945*. Motorbuch Verlag, Stuttgart 2009. 456 sivua, runsas kuvitus.

Volker Koop, *Himmlers letztes Aufgebot. Die NS-Organisation "Werwolf"*. Böhlau Verlag, Köln - Weimar - Wien 2008. 309 sivua, muutama kuva.

Dietrolf Berg, *Der Wehrwolf 1923 - 1933. Vom Wehrverband zur nationalpolitischen Bewegung*. Uwe Berg Verlag, Toppenstedt 2008. 438 sivua, kuvitettu.